

НАЙВИЩИЙ РІВЕНЬ БЕЗПЕКИ – ПСИХОЛОГІЧНИЙ

Сучасна психологічна наука не тільки розширює горизонти тематичних пошуків, а й поглиблює аналітичний зміст наукових досліджень. У цьому аспекті показовою стала IV Науково-практична конференція та Форум Університетів Третього Віку з міжнародною участю «Соціальна адаптація

людей літнього віку в сучасному суспільстві, ортобіоз і паліативна допомога», що проходила в рамках проблемно-тематичного циклу «Психологічні складові сталого розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування відповіді на виклики сучасності». Конференція проходила на базі Східноєвропейського НУ ім. Лесі Українки (кафедри педагогічної та вікової психології факультету психології та соціології) у співпраці із Брестським державним університетом

ім. О.С.Пушкіна, Університетом Третього Віку «Волинський Акме-Університет» і Волинським підрозділом Асоціації політичних психологів України. Патронат над науковим форумом здійснювали Міністерство освіти і науки України, Академія наук вищої освіти України та громадська організація «Справа Кольпінга в Україні», діяльність якої спрямована на освітні проекти.

До Оргкомітету конференції увійшли декан факультету психології та соціології СХУ ім. Лесі Українки, професор Ж.П.Вірна, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології СХУ ім. Лесі Українки, професор Я.О.Гошовський, декан соціально-педагогічного факультету Брестського ДУ ім. О.С.Пушкіна, доцент Н.О.Леонюк, доценти кафедри педагогіки та вікової психології університету-господаря Н.К.Вічалковська, Д.Т.Гошовська та О.Є.Іванашко.

Науковці поставили перед собою конкретну мету: привернути увагу громадськості до проблем людей літнього віку, підвищити ступінь інформування про проблеми демографічного старіння суспільства, до індивідуальних і соціальних потреб цієї категорії громадян. Обговорювалися актуальні питання поліпшення їх соціального і медичного обслуговування. Визнано за

необхідне узагальнити досвід створення та функціонування університетів третього віку як однієї із форм організації раціонального способу життя, і насамперед вітчизняний та зарубіжний досвід у сфері особистісного ортобіозу літніх людей і паліативної допомоги їм.

Фахівці аналізували проблеми людей літнього віку, висвітлювали виклики, що стоять перед цією категорією громадян нашої держави, говорили про перспективи підвищення якості їхнього життя, наголошували на важливості міждисциплінарного аналізу окресленого комплексу проблем. У науковому зібранні брали участь не лише науковці-психологи, а й педагоги навчальних закладів різних рівнів, лікарі та студенти з Луцька, Львова, Ужгорода, Житомира, Дніпра, Києва, Кременя, Запоріжжя, Чернівців, Рівного, Тернополя, Вінниці, Мукачеве та Бреста (Республіка Білорусь). Конференція проходила у форматах пленарного і секційних засідань, майстер-класів і круглого столу.

На пленарному засіданні розглядалися методологічні засади надання ревіталізаційної допомоги літнім людям (Я.О.Гошовський, Луцьк), особистісно-орієнтована психотерапія сучасних пенсіонерів (К.С.Максименко, Київ), паліативна допомога хворим (Р.Г.Процюк, Київ), механізми соціальної активності літніх людей (Н.О.Леонюк, Брест), соціально-психологічні особливості людей літнього віку (В.И.Бочелюк, Запоріжжя), психологія екологічної свідомості в акмеогенезі (Л.П.Журавльова, Житомир), інноваційні

моделі міжособистісної взаємодії літніх людей (Т.Д.Щербан, Мукачеве), інваріантність психогенезу особистості (В.М.Шмаргун, Київ), адаптація людей літнього віку до сучасного суспільства (Н.В.Хазратова).

До морально-етичної проблематики звернулися Л.В.Сікорська й О.Я.Фенина (особливості відчуття щастя у людей похилого віку), І.О.Корнієнко (особливості опанувальної поведінки на різних етапах життєдіяльності), Ж.П.Вірна (соціофобія і втеча від реальності), Г.П.Сябенко (напрямки поведінково-когнітивної корекції), І.С.Валітова (старше покоління у конфліктах сучасної сім'ї), З.Р.Кісіль (особистісні деструкції у літньому віці).

Висвітлювалися питання освітнього процесу упродовж усього життя (З.Я.Ковальчук), соціально-психологічної рекреації літніх людей (О.П.Сергеєнкова), моделей успішного «активного старіння» (А.А.Богущька), губристичної мотивації за допомогою демонстративного споживання (К.І.Брагіна) та інші.

Трибуна пленарного засідання була надана науковцю нашої академії – доктору психологічних наук Н.М.Савелюк, яка оприлюднила власне аналітичне дослідження «Психологічна безпека та благополуччя особистості у вимірі світоглядного континууму «релігійність – атеїстичність».

На секційних засіданнях учасники конференції вивчали «Психологічні складові пошуку розвитку суспільства: пошук психологічного обґрунтування відповіді на виклики сучасності», «Психологічні особливості ортобіозу особистості», а також звернулися до тем «Адаптація людей літнього віку до реалій політизованого українського суспільства», «Медико-психологічна підтримка особистості: геронтопсихіатрія, паліативна медицина та паліативна допомога» і «Соціальна адаптація людей літнього віку в сучасному суспільстві». В останній секції з науковим повідомленням «Психологічні особливості соціальної інклюзії людей похилого віку» виступила асистент учителя Кременецької ЗОШ № 1 ім. Галини Гордасевич О.А.Зелінська.

У секційному форматі науковці дис-

кутували щодо застосування нетрадиційних енергетичних технологій у життєвому просторі людей похилого віку і психології гідності на етапі акмеогенезу; щодо психологічних особливостей спілкування з пацієнтами у паліативній медицині, специфіки Інтернет-адикції та професійної реабілітації сучасних пенсіонерів і навіть щодо ефективного навчання дорослих іноземній мові. Особлива увага була приділена емоційній стабільності як одному із чинників якості життя зрілої особистості, генетично-психологічним підходам до оздоровлення людей пенсійного віку та компетентності психолога в роботі із цією категорією громадян, напрямкам підтримки та стимуляції когнітивного потенціалу літніх людей і мотивам їх участі у громадському житті.

У рамках конференції пройшли майстер-класи «Психологічні засоби формування позитивного психоемоційного стану слухачів університетів третього віку (з досвіду діяльності Волинського Акме-Університету)», «Методи психоемоційного розвантаження», «Біосугестивна психотерапія як метод

профілактики професійного вигорання», а також тренінг «Живемо за принципами Кольпінга: відповідально жити – солідарно діяти».

Науковці-психологи стали учасниками Форуму Університетів Третього Віку, що проходив у форматі презентації роботи УТВ міст Львова, Стрия, Тернополя, Ужгорода, Житомира, Чернівців і Дніпра. Завершився Форум засіданням круглого столу «Перспективи розвитку університетів третього віку в Україні». Учасники конференції відвідали Музей Лесі Українки, здійснили екскурсію містом, під час якої ознайомились із Будинком з химерами, оглянули Замок Любарта та інші знакові об'єкти Луцька.

Наталія САВЕЛЮК,
доктор психологічних наук

Упродовж останніх років Україна зіткнулася з низкою гострих як глобальних, так і локальних, регіональних проблем у різних сферах політики, економіки, безпеки. Причому численні строкові й дострокові президентські, парламентські, місцеві вибори, міжнаціональні та внутрішньодержавні перемовини, як і низка запроваджених реформ наразі не дуже ефективно запобігають подальшій ескаляції багатьох із цих болісних проблем. Дві найбільш масові загальнонаціональні акції протесту – Майдани 2004 та 2013-2014 рр., яскраво продемонструвавши суб'єктивність української нації та завершившись фактичною перемогою мітингарів, через певний час, на жаль, змушують нас згадувати відомий вислів про «одні й ті самі граблі». А вже позитивні за своїм замислом спроби зміни соціальної ситуації на краще так чи інакше вкотре обертаються черговою нестабільністю та кризовістю. І страждають нездебільшого в таку епоху змін саме люди похилого віку, котрим з огляду на фізіологічні та психологічні особливості найважче адаптуватися до численних трансформацій.

В цьому контексті релігія, з одного боку, є потужною основою підтримки бажаної внутрішньоособистісної стабільності, а з іншого боку, особливо в умовах новітніх релігійно орієнтованих ідей та віянь, може бути й загрозою для психологічної безпеки громадян. Інакше кажучи, не варто односторонньо тлумачити її вплив як позитивний чи негативний, оскільки насправді він є нелінійним і неоднозначним. Відомий,

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ

наприклад, афоризм про те, що «в окопах не буває атеїстів», так само як і побуває

активно аналізується у сучасній науці. Одні вважають, що доцільно та продуктивніше

у життєвому просторі та якою суб'єктивною мірою складатиме безпеку/небезпеку. В такому контексті розгляду, на перший погляд, високорелігійна людина сама по собі вже психологічно захищена. Так, вона «покладає своє серце на Бога», сповнена радісних і світлих почуттів і передчуттів, не переобтяжена «земними турботами», пам'ятаючи про прийдешні «небесні благодаті». Але, з позиції більш виваженого психологічного аналізу, то навіть теоретично важко уявити таку людину, котра ніколи не переживає «можливість або неминучість виникнення чогось небезпечного, важкого для кого-, чого-небудь».

Тут доцільно згадати про суперечливу роль емоції страху в життєдіяльності індивіда, яка не є однозначно негативною чи позитивною. Так, абсолютна відсутність страху як переживання певної небезпеки неминуче призвела б до вимирання того чи іншого виду, тоді як його гіпертрофовані форми спричиняють істотне падіння рівня психологічного благополуччя і навіть летальні випадки (смерть – не тільки фізична категорія, надмірні негативні емоції теж убивають). Аналогічна біполярність, на нашу думку, спостерігається і у сфері релігійного життя.

Ще Е. Фромм класифікував усі релігії на авторитарні й гуманістичні, що чітко характеризує різний психологічний вплив на людину релігійних ідеологем. У наш час окремі негативні аспекти релігійності продовжують вивчатися, особливо щодо діяльності так званих «сучасних», нетрадиційних (а по факту – зазвичай деструктивних) релігійних культів та організацій.

підтверджена окремими дослідженнями думка, що на схилі літ людина частіше звертається саме до Бога. Водночас чимало особистостей виробляють доволі ефективні копінг-стратегії поза релігійністю. В цілому питання про психологічну безпеку і благополуччя у вимірі світоглядної дихотомії «релігійність – атеїстичність», як і в її континуальних розрізах, продовжує потребувати вдумливого наукового вивчення й виваженого аналізу.

У «Великому тлумачному словникові сучасної української мови» безпека визначається досить лаконічно: як «стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує». «Загроза», відповідно, – як «можливість або неминучість виникнення чогось небезпечного, прикрого, важкого для кого-, чого-небудь». Отже, саме по собі поняття «безпеки» є доволі психологічним за змістом.

Поняття власне психологічної безпеки

вживати психологічну безпеку як один із двох базових видів поряд із фізичною безпекою. Причому, на їх думку, саме психологічна безпека – первинна, оскільки цінності й сенси, уявлення та відношення людини диктують її реальну поведінку, тому «і загроза, і захист походять також від людини». Якщо в такій концепції психологічна безпека – системотвірний чинник для більшості інших видів безпеки, то в іншій теорії – це вже сама по собі якісно-своєрідна, багаторівнева й багатобачна динамічна система, яку формують психічні процеси, стани та властивості з притаманними їм у межах тільки цієї системи специфічними закономірностями, різноманітними зв'язками.

З точки зору психології саме особистість, а не середовище, може й повинна розглядатися як системотвірний центр власної безпеки. При цьому певний її психологічний тип значною мірою визначатиме те, що саме